

ODKIAĽ SOM? VYSTAHOVALECTVO Z MYJAVY V PAMÄTI OBYVATEĽOV MESTEČKA LITTLE FALLS, NY (NEFORMÁLNA SPRÁVA Z VÝSKUMNEJ CESTY)

Alžbeta Lukáčová

Hovorí sa, že na Myjave snád' niet rodiny, z ktorej by sa niekto nevysídlil do Ameriky. Obrovská vlna vystaňovalectva postihla remeselnícke mestečko Myjava a príľahlé obce najmä v období pred 1. svetovou vojnou. Jej zvláštnosťou bolo to, že do USA neodchádzali najmä muži za prácou, aby sa potom s úsporami vrátili do rodnej krajiny, ale trvalo sa vysídľovali celé rodiny. Takto sa napríklad do mestečka Little Falls v štáte New York prisťahovalo vyše 100 rodín z regiónu Myjava a vznikla tu veľká komunita Slovákov, ktorá spočiatku udržiavala čulý styk s pôvodnou vlasťou a žila bohatým kultúrno-spoločenským životom. I v mojej rodine Dudíkovcov z Myjavy sa neraz hovorilo o tom, že do Ameriky odišiel strýko Mišo, brat môjho pradeda Samka Dudíka, že sú tam dve sestry ďalšieho pradeda Michala Mocka, že dedo i babka tam majú bratrancov a sesternice. Písomný kontakt s nimi však udržiavala len najstaršia generácia našej rodiny. Fyzické návštevy príbuzných po 2. svetovej vojne významne sťažilo obdobie socializmu a železná opona. Podobnú skúsenosť podľa svedectiev Myjavčanov mali aj iné rodiny a dnes sú už mnohé príbuzenské väzby úplne spretrhané, bez akéhokoľvek kontaktu. Americkí Slováci sa mi priplietli do života náhodou, popri práci na vydaní archívnych nahrávok myjavského primáša Samka Dudíka a jeho kapely.¹ K najstarším nahrávkam, ktoré sme v rámci projektu zistili, patrili platne vydané firmou His Master's Voice v roku 1929. Podarilo sa

1. *Samko Dudík a jeho kapela. Nahrávky legendárneho myjavského primáša z rokov 1929 – 1957.* 2 CD. Cultura Ethnica, o. z., a Alžbeta Lukáčová, 2017.

ich získať a zdigitalizovať. Úplnou náhodou sa však objavili i ďalšie platne, o ktorých existencii nemal na Slovensku nikto ani tušenia. Tieto evidentne vznikli pri rovnakej nahrávacej akcii, no vyšli v USA pod značkou firmy Victor. Začala sa pátracia akcia a dve z týchto platní sa podarilo kúpiť od amerických zberateľov cez eBay. Za vydaním z 20. rokov som začala šípiť aktivitu Myjavčanov v USA, no stopa, ktorú by som mohla nasledovať, neexistovala. Zrazu sa však udialo niečo nečakané. Skôr, ako som spustila pátranie po „amerických platniach“, prihovorili sa mi v júni 2017 na Medzinárodnom folklórnom festivale na Myjave dve Američanky. Zakrátko som sa dozvedela, že obe pochádzajú z Little Falls a sú vlastne etnické Slovenky. Hneď mi bolo jasné, že napriek tomu, že nehovorili po slovensky, ide o potomkyne vysídlených obyvateľov myjavského regiónu. Dali sme sa do reči a vymenili si kontakty. Boli prekvapené, že viem, kde je Little Falls – malé, ani nie päťtisícové mestečko v štáte New York. V tom, že náhody neexistujú, ma utvrdil fakt, že do dvoch mesiacov mi prišiel e-mail od jednej zo žien, Lynn Osley Rosen, s ponukou na výskumný pobyt v Little Falls. Tu sa začala moja dobrodružná cesta za hľadaním pamäti Slovákov v Little Falls.

Z Myjavy do Little Falls

Vyst'ahovalectvo obyvateľstva z mestečka Myjava a jeho okolia na prelome 19. a 20. storočia bolo dôsledkom nepriaznivých hospodárskych a národnostných pomerov. Nádej na zlepšenie bola v nedohľadne, situácia bola bezútešná. Vychýrení myjavskí *pytlíkari* (remeselníci, ktorí vyrábali tenké plátno na vrecia na múku) svojou kedysi prosperujúcou produkciou podporili aj vznik ďalších remesiel v regióne, no nastupujúca strojová výroba čoraz viac spôsobovala úpadok ich remesla. Obyvateľstvo schudobnelo a navyše v tomto období naberala nebyvalé rozmery stále silnejúca maďarizácia. Fatálne traumatizovala Slovákov žijúcich v regióne známom ako jedno z dôležitých centier slovenského národného obrodovania, kde bol hurbanovský duch stále živý. Jedným z riešení sociálnej situácie bol odchod za

prácou: spočiatku sa začalo chodiť na sezónne práce do tovární alebo na tzv. majere do južnejších častí Uhorska, no omnoho väčším lákadlom boli Spojené štáty americké. Tie nebývalo prosperovali a hospodársky rast spôsoboval nedostatok pracovnej sily. Preto vo veľkom prijímali robotníkov z menej rozvinutých častí Európy. Hoci podmienky v amerických továrňach boli tvrdé a zarobené peniaze nezodpovedali vynaloženej námahe, život tu bol lepší ako bieda doma. Obyvatelia myjavského regiónu cestovali do USA najmä zo Bzenca na Morave, odkiaľ sa vlakmi prepravovali do veľkých nemeckých prístavov Hamburg a Brémy a holandských prístavov Antwerpy a Rotterdam. Najčastejšie im cestu sprostredkovali za úplatu agenti lodných spoločností, ktorí im zadovážili aj lodný lístok do 3. triedy. Títo však podľa spomienok Jána Bradáča², ktorý do Little Falls vycestoval ako 16-ročný, veľmi často konali nečestne. Ľuďi, ktorí nemali s cestovaním skúsenosti, nepoznali pomery v USA a nevedeli po anglicky, často pripravili o posledné peniaze. Za 12 – 18 dní sa vystaňovalci dostali na Ellis Island³, odkiaľ mierili do veľkých miest ako Chicago, Pittsburg, Cleveland, alebo menších centier východného pobrežia ako Little Falls (NY), Herkimer (NY), Clayville (NY), Guttenberg (NY), Danbury (Conn.), Utica (NY), Yonkers (NY), Jersey City, Braddock (PA), Mahanoy (PA), Windber (PA), Minneapolis (Minn.) a ď. Niektorí Myjavčania, ktorí chceli pracovať na farmách, sa usídlili na farmách v Severnej Dakote a Texase (Gálik 2010: 190). Z historickej správy ministerstva vnútra Uhorska z roku 1893 vyplýva, že z celkového počtu 74 rodín, ktoré sa vysídlili z Nitrianskej župy (ktorej bolo Myjavsko v tom čase súčasťou)

2. Ján Bradáč (1884 – 1977) bol tajomníkom pobočky Slovenskej ligy v Little Falls a svoje skúsenosti s emigráciou o. i. detailne opísal v rukopise *Životopisné pamäty Jána Bradáča Myjavského 1884 – 1954*. Bol aj zberateľom a autorom náboženských piesní a spoluzakladateľom Múzea Slovenských národných rád v Myjave. Ako prvému mu spomedzi Slovákov z Little Falls bolo udelené americké občianstvo.
3. Ellis Island je ostrov pri ústí rieky Hudson neďaleko New Yorku. Od 1. januára 1892 do 12. novembra 1954 fungoval ako prístavovalecká stanica pre imigrantov do USA.

bolo 52 z Myjavy (Fordinálová 1985: 176). V roku 1910 bolo už z Myjavy vysídlených do Ameriky viac ako 1800 ľudí.⁴

Najväčšia enkláva Myjavčanov v USA vznikla v Little Falls v štáte New York. Ako to už býva, i v tomto prípade dejiny ovplyvnila náhoda: v roku 1892 sa z myjavských kopianíc vystaňovala Anna Mocková⁵ (Bradáč 1936: 34 – 36). Do Ameriky vycestovala spolu s rodinami Štefana Mocka a Štefana Klča Mikuščiaka. Pracovala na farme v Mineapolise, a keď nadobudla finančnú hotovosť, rozhodla sa, že vycestuje za svojimi známymi do Little Falls v štáte New Jersey. Zakúpila si listok, na ktorom bolo ručne napísané *Little Falls, NJ*. Písané „J“ sa však podobalo na „Y“, a tak sa omylom ocitla v Little Falls v štáte New York. Svoj omyl zistila až na stanici v „dipe“, kde ju napriek dohode nikto nečakal. Nemala žiadne finančné prostriedky na návrat, ale keďže vedela trochu po nemecky, dohovorila sa so staničným pokladníkom Boylom, ktorý jej pomohol, a napokon sa zamestnala u nemeckých farmárov. Rodine oznámila svoje nové pôsobisko. Zakrátko sa sem pristaňovala rodina Jána Matušíka a za ňou postupne až takmer 1000 obyvateľov⁶ myjavského regiónu.⁷ To, že v Little Falls ostávali, malo svoje opodstatnenie. Mestečko bolo porovnateľne veľké ako Myjava – malo v tom čase okolo 10 000 obyvateľov – a žilo čulým priemyselným ruchom.⁸ Nachádzalo sa v ňom až sedem tovární a výrobu textilu

4. Iný prameň (noviny *Nyugatemagyarországi Híradó* z 3. septembra 1905) uvádza, že od apríla 1904 do apríla 1905 sa z okresu Myjava vystaňovalo 5943 obyvateľov, pričom vzmaňanie sa vystaňovalectva do Ameriky bolo podľa pisateľa najviac pozorovateľné v okresoch, ktoré boli nakazené „národnou myšlienkou“ (Gálik 2010: 193).

5. Anna Mocková (1872 – 1969) sa v Amerike vydala za Martina Ragana, člena 48. pobočky Slovenskej evanjelickej jednoty v Little Falls.

6. Pramene sa v počtoch imigrantov líšia. Najčastejšie sa udáva počet 500 – 600 osôb, no môj výskum uskutočnený na základe štúdia ročníek, ktoré mesto Little Falls pravidelne vydávalo so súpisom obyvateľov, naznačuje, že počet Slovákov v tomto meste bol podstatne vyšší. Vzhľadom na to, že tvorili najnižšiu spoločenskú vrstvu, ktorá po príchode neovládala jazyk, sa ich evidencia viedla nedôsledne. Ich mená boli komolené a viacerí (najmä ženy v domácnostiach) neboli do zoznamov zahrnutí vôbec.

7. Postupne sa za obyvateľmi Myjavy pristaňovali aj rodáci z Krajného, Vrbového, Turej Lúky, Vrbovice, Starej Turej, z Kostolného, Košarisk, a dokonca aj z Vrbiice pri Liptovskom Mikuláši.

Little Falls, vpravo bývalý slovenský kostol (Holy Trinity Lutheran Church), 2018

a ďalšie na výrobu obuvi, čo vyhovovalo prišielcom z Myjavy, ktorí práve tieto remeslá ovládali. Najľahšie sa zamestnávali dievčatá a ženy, ktoré boli lacnou pracovnou silou v továrni na strojové pletenie bavlnenej bielizne, zvanéj „stará mikens“⁹. Muži pracovali spočiatku na farmách rozptýlených okolo Little Falls, na železnici a postupne sa dostávali aj do tovární. Presný počet prisťahovalcov z Myjavská nepoznáme, keďže mnoho žien pracovalo v domácnosti a staralo sa o mužov zamestnaných v továrňach. Miestni na Slovákov spomínajú ako na spoľahlivých a mimoriadne tvrdo pracujúcich robotníkov (Buckley 2008: 117). Keď manažment tovární potreboval nových pracovníkov, požiadal Slovákov, aby oslovili svojich príbuzných na Myjave a zavolali ich do Little

8. Imigranti z Európy v priebehu rokov 1890 – 1914 zvýšili počet obyvateľov mestečka na 13 000. Prisťahovalci boli najmä Taliani, Slováci, Poliaci, Slovinci a Ukrajinci. Prišla aj ďalšia vlna írskych a nemeckých imigrantov (Perkins – Hopson 2010: 7).
9. Robert Mc. Kinnion Company.

Falls. Takto sa do mestečka dostalo najmä veľa slobodných žien, ktoré spolu s ďalšími slovenskými robotníkmi zohrali dôležitú rolu aj pri najväčšom štrajku textilných pracovníkov v histórii USA v roku 1912.¹⁰

Prišielci spočiatku využívali tzv. burdový spôsob bývania, keď si rodina prenajala dom a v ňom potom bývalo desať až pätnásť ľudí na tzv. burde¹¹. Postupne si rodiny zadovážovali vlastné bývanie. Osídlili široké ulice Flint Avenue (predtým German Street) a Jefferson Street. Väčšina Myjavčanov, ktorí odišli do Little Falls, sa domov už nikdy nevrátila. S rodným mestom však udržiavali kontakt a podporovali ho najmä finančným kapitálom, na základe ktorého sa majetky zadĺžených Myjavčanov opäť vracali do ich rúk a prostredníctvom finančných vkladov v Myjavskej účastinárskej banke sa financoval protimaďarský odboj. V roku 1906 na Myjave dokonca vznikla ďalšia, tzv. Nová banka, ktorá bola tiež napojená na kapitál z Ameriky.

Podľa korešpondencie si emigranti do Ameriky priniesli málo, brali so sebou len základné potreby. Neraz nemali ani kufor, ich batožinu predstavoval vak previazaný motúzom. Podľa svedectva z korešpondencie však to hlavné mali so sebou: svoje pesničky, svoj jazyk a zvyky. Vďaka tomu, že v Little Falls vznikla veľká komunita Slovákov, mohli vystaňovalci žiť rozvinutým spoločenským životom, ktorý v nich utvrdzoval pocit spolupatričnosti a kultúrnej blízkosti. Zásadnú úlohu v spolčkovej činnosti pritom zohrávala evanjelická cirkev. Vznikali tu pobočky organizácii s celoamericou pôsobnosťou: Slovenská evanjelická jednota¹², Slovenská evanjelická ženská jednota (spolok *Věrné sestry*)¹³, Slovenská liga¹⁴

10. Hlavným stanom tohto obrovského štrajku sa stala slovenská Sokolovňa.

11. V angličtine sa robotníci bývajúci „na burde“ volali „boarders“.

12. V Little Falls vznikol v roku 1899 Spolok Dr. Martina Luthera, ako 48. pobočka Slovenskej evanjelickej jednoty a v roku 1903 Spolok Sv. Jána Krstiteľa ako 110. pobočka Slovenskej evanjelickej jednoty.

13. Pobočka Slovenskej evanjelickej ženskej jednoty č. 4 bola založená v roku 1906.

14. Slovenská liga v Amerike (Slovak League of America) vznikla v roku 1907 v Clevelande. Sdruženie Slovákov – 66. sbor Slovenskej ligy v Little Falls bol založený v roku 1917 na čele s predsedom Štefanom Zemanom.

či Sokol¹⁵. Zaujímavosťou bolo zakladanie detských spolkov pri Slovenskej evanjelickej jednote, spolku pre dievčatá pri Slovenskej evanjelickej ženskej jednote nazvaného *Bielá ruža č. 9*¹⁶ či spolku pre chlapcov s názvom *Rozmarín č. 34*.¹⁷ V meste bol postavený slovenský kostol¹⁸ a sokolovňa¹⁹, kde sa odohrávali kultúrne i športové podujatia. Od roku 1907 tam pôsobil spevokol a bola zriadená knižnica. Vzhľadom na to, že najväčšou prekážkou pre integráciu prišielcov bola jazyková bariéra, bola zásluhou Jána Zemana v roku 1913 otvorená večerná škola, kde Slováci dostali možnosť učiť sa po anglicky.

Slováci v generácii, ktorá prišla do USA, a aj v nasledujúcej mali tendenciu sobášiť sa medzi sebou a žili komunitným spôsobom života. Práve svadby, krsty a pohreby utužovali spoločnosť v „národnom živote“. Monografia *Little Falls* dokonca uvádza mimoriadnu schopnosť Slovákov zabávať sa a pripomína ich niekoľkodňové svadobné veselie spojené s tancom (Buckley 2008: 117). O existencii slovenskej kapely svedčí spomienka Jána Bradáča z roku 1911, kedy mesto za účasti Slovákov oslavovalo výročie udelenia mestských práv: „*Naši slovenskí hudobníci v slávnostnom historickom sprievode mestom vezení na dvojkolovom voze, ťahanom párom volov, vyhrávali naše milé slovenské piesne.*“ (Bradáč 1936: 53) V roku 1916 zase pri slávnostnom otvorení „the big lift lock“ (údajne najväčšieho zadržovadla vody vo vtedajšom svete) predviedli prisťahovalci „*slovenskú myjavskú svadbu podľa starokrajového*

15. Založený bol v roku 1905 ako 88. zbor Telovýchovnej slovenskej jednoty Sokol.

16. Založený v roku 1910.

17. Múzeum slovenských národných rád v Myjave, sign. MMH 4899, *Životopisné pamäty Jána Bradáča Myjavského 1884 – 1954*. Rukopis z roku 1936, s. 20 – 21.

18. Od roku 1897 sa v miestnom evanjelickej kostole začali odbavovať bohoslužby v slovenčine a v roku 1903 už vznikla kongregácia, ktorá dala základ vybudovaniu vlastného kostola. V roku 1911 sa začal stavať the Holy Trinity Lutheran Church, ktorý bol naplno uvedený do prevádzky v roku 1913.

19. Sokol Hall stála na Flint avenue (pôvodne German street). Bola slávnostne otvorená v roku 1909 divadelnou hrou Jána Hollého *Kubo*. Slováci boli v Little Falls známi aj ako excelentní gymnasti, čo sa prikladalo práve existencii Sokolovne.

spôsobu v krojoch“ (Bradáč 1936: 54). V sokolovni sa pravidelne hrávali ochotnícke divadlá. Do roku 1920 bolo naštudovaných 27 slovenských divadelných hier. Tajomník Slovenskej ligy Ján Bradáč sa staral o duchovný život komunity aj prostredníctvom publikačnej činnosti – prispieval do miestneho časopisu Slovenskej evanjelickej jednoty *Hlásnik*, do *Newyorského denníka* a *Slováka v Amerike*, ako aj do kalendárov Slovenskej evanjelickej jednoty a svoje články posielal na publikovanie aj do rodnej Myjavy.

Počas 1. svetovej vojny Slováci v Little Falls veľmi podporovali myšlienku vzniku Československa a cítili potrebu vybudovania „národného vojska“. Keď sa dozvedeli o formovaní Československých légii v Rusku, Francúzsku a Taliansku, zorganizovala sa skupina mladých mužov, ktorí odcestovali na výcvik do Stamfordu (Con.), aby sa následne pripojili k legionárom vo Francúzsku. Ženy pod hlavičkou Červeného kríža pripravovali balíky s ošatením, sumou 4550 dolárov sa prispelo na Milión-dolárovú zbierku pre vojakov bojujúcich v Európe a civilné obyvateľstvo. Paradoxne, keď sa vojaci z Little Falls ocitli v oboch vojnách na európskych bojiskách, museli bojovať proti „svojim“ a viacero z nich padlo.

V rámci bežného života sa Slováci v Little Falls pravidelne stýkali so Slovincami, ktorí im ako skorší usadlíci pomáhali najmä s neľahkými začiatkami v novom prostredí. Priateľské vzťahy prítahovalci celkom prirodzene rozvíjali aj s príslušníkmi ďalších slovanských národov v Little Falls – s Poliakmi a Ukrajincami.

Spolková činnosť začala utíchať vďaka prirodzenej asimilácii Slovákov s ostatnými obyvateľmi mestečka. Prvá bohoslužba v angličtine sa konala v slovenskom kostole v roku 1937, posledná bohoslužba v slovenčine sa odohrala v roku 1996 (Baum 2016). Nikto však nevezme littlefallským Slovákom zásluhu na dlhoročnej šľachetnej snahe podporovať svojich rodákov doma v neľahkých ekonomických a sociálnych podmienkach a dať im tak nádej na lepší život. Aj vďaka nim sa z Myjavy mohlo stať dôležité centrum hospodárskeho a kultúrneho života.

Kultúrny život Slovákov v Little Falls – súčasný pohľad

Presuňme sa o sto rokov neskôr od obdobia, keď Slováci ešte stále prúdili do mestečka Little Falls. Je máj 2018 a ja stojím na letisku v meste Syracuse. Pri východe ma víta svieža dôchodkyňa Lynn Osley Rosen. Práve táto americká Slovenka sa mi stala na celý nasledujúci mesiac hlavnou informátorkou, sprievodkyňou, radkyňou a opatrovníčkou. Lynn je dcérou Slovákov, ktorí sa síce už narodili v Little Falls, ale ich materinským jazykom bola slovenčina. V jej prípade je to už naopak – zo slovenčiny ovláda len niekoľko výrazov z detstva, lebo rodičia slovenčinu údajne používali ako tajný jazyk, keď nechceli, aby im deti rozumeli. Lynn si však na svojom slovenskom pôvode mimoriadne zakladá. Dokonca si dala urobiť testy DNA, ktoré potvrdili jej genetický pôvod v stredovýchodnej Európe. Útočiskom nám bol jej dom po starých rodičoch na Southern Avenue, ktorého vzhľad bol taký, ako v čase, keď v ňom bývali jej predkovia – imigranti z myjavského regiónu. Počas mojej návštevy jej dom každý deň zaplavovali spomienky na detstvo a mladosť v Little Falls a predtým sa vynáral obrovský objem jej vedomostí o slovenskej komunite. Mojm každodenným programom bol pobyt v knižnici pri štúdiu mikrofilmov a littlefallských ročeniek od roku 1895 až po 30. roky, ktoré mi postupne dotvárali obraz o postupnom príchode Slovákov, ich profesii a postupnom začleňovaní sa do miestnej spoločnosti. Potvrdili sa slová mojej hostiteľky: Slováci už od začiatku mimoriadne dbali na to, aby ich deti dostali vzdelanie a tým šancu uplatniť sa v americkej spoločnosti. V ďalších generáciách potomkov Slovákov už nachádzame osobnosti na dôležitých spoločenských postoch – jedným z najvypuklejších príkladov splnenia „amerického sna“ je súčasný veľkopodnikateľ, startup investor a filantrop Martin Babinec, ktorého rodičia boli robotníkmi v miestnej továrni. Vzácnym informátorom mi bol aj Louis Baum, vzdelanec so slovinskými koreňmi a bývalý predseda dobre fungujúcej Little Falls Historical Society. Práve táto spoločnosť sídli v jednej z najstarších budov v meste, v ktorej je zároveň zriadené i múzeum zamerané na miestnu históriu

a ponúka viacero výstav. K tým trvalým patrí menšia expozícia venovaná Myjave či expozícia venovaná hudobným tradíciám mesta. Práve tie sú mimoriadne bohaté a siahajú z hľadiska organizovaných hudobných foriem hlboko do 19. storočia.

Tak, ako som si naplánovala, začala som sa zaujímať predovšetkým o muzikantské zoskupenia, ktoré potenciálne vytvárali po príchode Slováci. Vzhľadom na ich vysoký počet je takmer isté, že sa museli formovať zoskupenia, ktoré satureovali potreby kultúrneho vyžitia komunity. V tomto predpoklade ma utvrdilo i svedectvo Jána Bradáča, ktorý existenciu minimálne jedného takéhoto ansámblu potvrdzuje (cit. vyššie). Podľa zistených informácií sa však Slováci, ktorí chceli muzicírovať, zapájali najmä do dychových kapiel, ktoré tvorili hudobníci viacerých národností. Spravidla nemali formálne hudobné vzdelanie, ale učili sa hrať jeden od druhého. Ak sa chceli zapojiť do hudobného ansámblu, museli zvládnuť hru na dychový nástroj, čo vzhľadom na silnú tradíciu sláčikových hudieb v domovskom regióne rozhodne nebola bežná zručnosť (Lukáčová 2010). Z pozorovaní vyplýva, že viacerí Slováci (okrem iného i otec Lynn Osley Rosen, Štefan) hrali na klarinete. Dlhodobo pôsobili v tzv. *Military band* alebo *Marching band*. Je známe, že existovala i dychová hudba *Slovinian Drum & Bugle Band* zložená z hudobníkov slovinského pôvodu, v ktorej hrali aj Slováci. Zachovaný bubon v expozícii múzea svedčí o tom, že existovala aj ukrajinská dychovka (*Ukrainian band*). Repertoár týchto zoskupení zatiaľ nie je známy. V Little Falls okrem toho pôsobil aj miestny symfonický orchester pod vedením dirigenta Leona Dussaulta, do ktorého sa za vyše štyridsať rokov (1928 – 1972) zapojil obdivuhodný počet mládežníkov a dospelých z mestečka.²⁰ Na stránke Historical Society sa dokonca uvádza,

20. Programy výročných programov orchestra od roku 1929 možno nájsť v digitálnom archíve *New York Heritage – digital collections* [online] [cit. 17. 12. 2018] Dostupné z: <https://cdm16694.contentdm.oclc.org/digital/collection/srr_lfpl/search/searchterm/image%252Fjpeg/field/format/mode/exact/conn/and>.

že najmä 50. a 60. roky možno z hľadiska živosti hudobného života označiť sloganom ako *Little Falls: Music City – U.S.A.* (Lenarcic 2017). V mestečku pôsobilo mnoho kapiel, ktoré pokrývali žánre od vojenskej dychovky cez klasickú hudbu až po populárnu a jazzovú hudbu tej doby. Prakticky vo všetkých hudobných zoskupeniach pôsobili hudobníci slovenského alebo čiastočne slovenského pôvodu. O kapele zostavenej z výlučne slovenských hudobníkov som (napriek svedectvu Jána Bradáča) nenašla zmienku. Nepotvrdil sa ani predpoklad, že sa už spomínaný Michal Dudík (1885 – 1963), brat môjho pradeda a primáša Samka Dudíka (1880 – 1967), zapojil ako hudobník do niektorej z miestnych kapiel. V rodinnej pamäti sa pritom traduje spomienka, že pred emigráciou do Ameriky hral v bratovej kapele na husliach a bol dobrým ľudovým muzikantom.

Redukciu hospodárskeho rastu a tým aj spoločenského života (nielen Slovákov) v mestečku spôsobil postupný úpadok priemyselnej výroby v tejto oblasti. Počet obyvateľov v porovnaní s obdobím, kedy to tejto lokality prichádzali Slováci, klesol o viac ako polovicu a stále sa znižuje.²¹ Mestečko postihol podobný osud ako mnohé mestá a obce na Slovensku: dominantní zamestnávateľia v oblasti zatvorili svoje prevádzky, nové investície do lokality neprichádzajú, čo spôsobuje vážne problémy so zamestnanosťou. Mladí ľudia odchádzajú na štúdiá do väčších centier a do Little Falls sa už nevracajú. To prirodzene spôsobuje starnutie miestneho obyvateľstva. Napriek tomu sa mnohé podujatia na poli kultúry konajú aj vďaka Mohawk Valley Center for the Arts²² a jeho agilnej riaditeľke Jane Malin. Komunitný život Slovákov je zredukovaný na minimum, čo je dané aj skutočnosťou, že k slovenskému pôvodu sa hlási už len najstaršia generácia obyvateľov – a aj oni sú druhou a treťou generáciou Slovákov, ktoré sa už narodili v USA. Ich jazykové

21. V roku 2017 tvorilo populáciu Little Falls 4716 občanov.

22. Organizácia existuje rovnako ako Historical Society na báze dobrovoľníctva bez zriaďovateľa.

znalosti slovenského jazyka sú minimálne, alebo ním nehovoria vôbec. Slovenský duch sa z komunity začal vytrácať aj prirodzenou asimiláciou Slovákov s inými národnosťami a vymretím prvej generácie, ktorá osídľovala Little Falls z územia Slovenska. Kultúrna identita v inojazyčnom prostredí je fenoménom, ktorý je potrebné aktívne formovať, čo je doménou výrazných a národne uvedomelých osobností. Tie potom môžu vplyvať na ostatných a vyvíjať aktivity v prospech komunity. V Little Falls zrejme takáto osobnosť chýbala, pretože dokumenty, ktoré by detailnejšie objasnili život Slovákov po príchode do mestečka i nasledujúce roky, chýbajú. Slovenský kostol už nie je slovenským a bohoslužby v ňom sa odbavujú v angličtine. Sokolovňa bola zvalená a s ňou zmizli i písomné pramene o bohatej spolkovej činnosti. V Historical Society nachádzame napriek tomu pramene v podobe novinových výstrižkov, mestských ročeniek, fotografií a ďalšieho materiálu, ktorý život v tejto lokalite dokumentujú. Nie sú však vyslovene orientované na život Slovákov, ktorí po príchode patrili k najchudobnejším (a tým aj formálne najmenej dôležitým) vrstvám miestneho obyvateľstva. Skepsa však nie je na mieste, pretože procesy asimilácie slovenského obyvateľstva sú prirodzené a charakterizujú prakticky všetky národnosti, ktoré do Little Falls prišli za lepším životom.

Súčasnosť je poznamenaná – tak ako u nás i v USA – hľadaním identity. Príčiny sú zložité, no k dôležitým patrí akási kríza identity v globalizujúcom sa svete či hľadanie vnútorného ukotvenia v kultúre predkov. Snaha objaviť alebo pripomenúť si svoje korene bola zrejme zo všetkých stretnutí, ktoré som v Little Falls absolvovala. Bolo ich veľa, no zároveň málo na to, koľko potomkov Slovákov (vychádzajúc z približného počtu 1000 imigrantov) z Little Falls pochádza. Historical Society zorganizovala zaujímavé stretnutie v Elks Clube spojené s prednáškami orientovanými na slovenskú komunitu, pri inej príležitosti som v miestnom múzeu prednášala zase ja o tradičnej kultúre myjavskej oblasti. K najemotívnejším stretnutiam patrilo to, ktoré zorganizovali Lynn Osley Rosen a Martha Lee (druhá zo

žien, ktoré som pred rokom stretla na Myjave). Išlo o Slovákov z Little Falls, medzi ktorými som našla i svojich príbuzných – potomkov Michala Dudíka. Až na niekoľko mladých ľudí však išlo najmä o staršiu generáciu. Pri určitom zovšeobecnení môžem povedať, že slovenský pôvod sa im asocjuje predovšetkým s tradičnou kuchyňou ich mám a názvami jedál, so spomienkami na mladosť v sokolovni a s niekoľkými veršíkmi v lámanej slovenčine, ktoré si pamätajú z detstva.

Je veľmi sympatické, že jeden z významných iniciátorov objavovania slovenských koreňov miestnych obyvateľov je už spomínaný podnikateľ Martin Babinec. Vyjadril sa v duchu, že Slováci v Little Falls sú na svojom poslednom ťažení. Ak sa teraz nepodchytí u mladých ľudí vedomie o ich pôvode, bude to znamenať jeho definitívny zánik. Aj preto spolu s lekárom slovenského pôvodu Petrom Adáskom zorganizovali skupinu okolo 20 ľudí, s ktorou v júni 2018 vycestovali na Medzinárodný folklórny festival na Myjavu a viacero dní venovali kontaktovaniu miestnych obyvateľov hľadajúc svojich príbuzných. Nadviazala sa fungujúca spolupráca s myjavským gymnáziom: študenti myjavského gymnázia si dopisujú so stredoškolskými študentmi v Little Falls. V roku 2016 bola na radnicu v Little Falls dokonca osadená tabuľa „Sister Cities: Little Falls, NY – Myjava, Slovakia“, ktorá dokladá snahu rozvíjať spoluprácu týchto dvoch miest.

Môj pobyt v Amerike sa na začiatku zdal byť dlhý, no napokon sa ukázal ako krátky. Otvoril mnoho otázok smerom do histórie i súčasnosti Slovákov, z ktorých niektoré dokážeme zodpovedať výskumom historických prameňov, niektoré odpovede už navždy ostanú tajomstvom. Ako to bolo s americkými platňami Samka Dudíka, som nakoniec nezistila. Pred rozlúsknutím tejto záhady ešte stále stojím. Vďaka Lynn Osley Rosen som však dostala možnosť spoznať unikátnu komunitu ľudí s históriou, ktorá sa ma bytostne dotkla. Lynn takto prispela k uchovaniu slovenského ducha vo svojom rodnom meste a ja som nahliadla do fascinujúcej témy pamäti a kultúrnej identity miesta, o ktorého existencií väčšina Slovákov ani netuší. Vďaka za to.

Pramene:

- Múzeum slovenských národných rád v Myjave, sign. MMH 4899, *Životopisné pamäty Jána Bradáča Myjavského 1884 – 1954*. Rukopis z roku 1936.
- Samko Dudík a jeho kapela. *Nahrávky legendárneho myjavského primáša z rokov 1929 – 1957*. 2 CD. Cultura Ethnica, o. z., a Alžbeta Lukáčová, 2017.

Literatúra:

- BRADÁČ, Ján 1936: *Pamätník littlefallských Slovákov na vzácnu pamiatku oslobodzovacej činnosti na národa roli dedičnej, konanej počas svetovej vojny bývalým 66. sborom Slovenskej ligy, sdružených Slovákov v Little Falls, N. Y., U. S. A.*, Myjava: Kníhtlačiareň D. Pažického.
- BUCKLEY, Richard 2008: *Unique place – Diverse people. The Social & Political History of Little Falls, New York*. Little Falls: Little Falls Historical Society.
- ČULEN, Konštantín 1942: *Dejiny Slovákov v Amerike*. Bratislava: Nakladateľstvo Slovenskej ligy.
- FORDINÁLOVÁ, Eva 1985: Vyst'ahovalectvo z Myjavy do zámoria. In: Dugáček, Michal – Gálik, Ján (eds.): *Myjava*. Bratislava: Obzor, s. 176 – 191.
- GÁLIK, Ján 2010: *Myjava v obrazoch histórie*. Martin: Neografia.
- Directory of the City Little Falls 1895 – 1935*. [Vydávané v priebehu sledovaných 40 rokov rôznymi spoločnosťami.]
- LUKÁČOVÁ, Alžbeta 2010: *Samko Dudík a jeho kapela. Fenomén výraznej osobnosti v tradičnej hudobnej kultúre*. Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV.
- MALIARIK, Michal 2017: Little Falls – „Second“ Myjava. *Naše rodina* 29, č. 2, s. 63 – 67.
- PERKINS, Susan R. – HOPSON, Caryl A. 2010: *Little Falls – Images of America*. Charleston, South Carolina: Arcadia Publishing.

Internetové zdroje:

- BAUM, Louis 2016: „From Myjava to America: A Slovak Journey.“ *Times Telegram* [online] 18. 5. [cit. 17. 12. 2018]. Dostupné z: <<https://www.timestelegram.com/news/20160518/louis-baum-from-myjava-to-america-slovak-journey>>.
- LENARCIC, Ray 2017: „Little Falls as Music City – U.S.A.“ *Times Telegram* [online] 25. 4. [cit. 17. 12. 2018]. Dostupné z: <<https://www.timestelegram.com/news/20170425/little-falls-as-music-city---usa>>.
- New York Heritage – digital collection* [online] [cit. 17. 12. 2018] Dostupné z: <https://cdm16694.contentdm.oclc.org/digital/collection/srr_ifpl/search/searchterm/image%252Fjpeg/field/format/mode/exact/conn/and>.

Where I am from? Emigration from the Myjava Region in the Memory of Inhabitants of the Town of Little Falls, NY. (An Informal Report from a Research Trip)

126 years ago Anna Mocková of the Myjava hills got off a train in the town of Little Falls, NY, purely by chance. After her arrival, more Slovaks came there from the greater region of Myjava in western Slovakia. In the first two decades of the 20th century Little Falls saw the growth of a Slovak community of more than 1.000. These newcomers enjoyed rich social and cultural activities, including the Slovak Evangelical Union, the Slovak League, and the Sokol (Falcon) Union of physical education. There also existed a club of singers, amateur theatre groups, Slovak musicians active in local musical bands, and many sport activities as well. In the period before World War II, the life of Slovaks in Little Falls was closely connected with the culture of their old home country, but it gradually changed, including new ways of maintaining Slovak identity in a foreign environment. Some original traditions survived in the coming decades, but at the same time, new traditions were added under the influence of American culture and other local ethnic groups. At present, there is a small community of descendants of Slovak immigrants in Little Falls. Since they range from the 3rd to 5th generation from original immigrants, they do not speak Slovak any longer. Another reason is the mixed origin of middle and older generations, and a loss of emotional ties to the country of their ancestors. Still, there are individuals in Little Falls who contribute intentionally to the maintaining of historical memory, and they help other people interested in searching for and understanding their family roots. The Slovak community of Little Falls proves that some phenomena of traditional culture which are linked to people's memory, can survive even in a geographically and linguistically distant environment.

Key words: Slovaks in the U.S.A.; migration; cultural memory; identity; Little Falls (NY).

Prílohy:

Fotografia littlefallských mládežníckych ochotníkov s popisom: „Odbavane bolo divadlo ‚Cesta do Ameriky‘ v Sokolovnej Halle, 75 Flint Avenue, Little Falls, NY, na 14teho Februara, 1922?“ Súkromný archív Lynn Rosen Osley

Little Falls Military Band, 1919. Súkromný archív Lynn Rosen Osley

Slováci pred Sokolovňou v Little Falls, nedat. Súkromný archív Lynn Rosen Osley

Slovenská evanjelická ženská jednota, 1940. Súkromný archív Lynn Rosen Osley

Náhrobný kameň Anny Mocko Ragan (1872 – 1969). Foto Alžbeta Lukáčová 2018

Budova Historical Society & Museum. Foto Alžbeta Lukáčová 2018